DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 14 oktober 2010 *

I mål C-61/09,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Oberverwaltungsgericht Rheinland-Pfalz (Tyskland), genom beslut av den 28 januari 2009, som inkom till domstolen den 11 februari 2009, i målet

Landkreis Bad Dürkheim,

mot

Aufsichts- und Dienstleistungsdirektion, meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano samt domarna J.-J. Kasel, A. Borg Barthet (referent), E. Levits och M. Safjan,

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: J. Mazák,
justitiesekreterare: handläggaren K. Malacek,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 4 februari 2010,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Landkreis Bad Dürkheim, genom A. Martin, i egenskap av ombud,

— Aufsichts- und Dienstleistungsdirektion, genom M. Arnoldi, i egenskap av ombud ,

— Astrid Niedermair-Schiemann, genom M. Winkelmüller och M. Rietdorf, Rechtsanwälte,

— Tysklands regering, genom M. Lumma och J. Möller, båda i egenskap av ombud,

— Polens regering, genom B. Majczyna och M. Drwiecki, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom F. Clotuche-Duvieusart och G. von Rintelen, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 11 maj 2010 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 44 i rådets förordning (EG) nr 1782/2003 av den 29 september 2003 om upprättande av gemensamma bestämmelser för system för direktstöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken och om upprättande av vissa stödsystem för jordbrukare och om ändring av förordningarna (EEG) nr 2019/93, (EG) nr 1452/2001, (EG) nr 1453/2001, (EG) nr 1454/2001, (EG) nr 1868/94, (EG) nr 1251/1999, (EG) nr 1254/1999, (EG) nr 1673/2000, (EEG) nr 2358/71 och (EG) nr 2529/2001 (EUT L 270, s. 1, rättad genom EUT L 94, 2004, s. 70), i dess lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 2013/2006 av den 19 december 2006 (EUT L 384, s. 13, nedan kallad förordning nr 1782/2003).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Landkreis Bad Dürkheim (jordbruksmyndigheten i distriktet Bad Dürkheim) och Aufsichts- und Dienstleistungsdirektion (myndighet med tillsyns- och rådgivningsbefogenheter, nedan kallad ADD), angående de

arealer (nedan kallade de omtvistade arealerna) som ska beaktas vid fastställandet av Astrid Niedermair-Schiemanns stödrättigheter enligt systemet med samlat gårdsstöd.

Tillämpliga bestämmelser

Unionslagstiftningen

Förordning nr 1782/2003

3 Genom förordning nr 1782/2003 införs bland annat en ordning med inkomststöd för jordbrukare. Ordningen benämns i artikel 1 första strecksatsen som ”systemet med samlat gårdsstöd”.

4 I skäl 3 i förordningen anges följande:

”För att undvika nedläggning av jordbruksmark och för att säkerställa att jordbruksmark hålls i god jordbrukshävd och miljön bevaras bör normer fastställas som i vissa fall kan omfattas av bestämmelser i medlemsstaterna. Det bör därför upprättas en gemenskapsram inom vilken medlemsstaterna kan anta normer med hänsyn till särskilda förhållanden i de områden som berörs, däribland jordmån, klimatförhållanden

och befintliga jordbrukssystem (markanvändning, växtföljd, jordbruksmetoder) och gårdsstrukturer."

5 I skäl 21 i förordningen anges följande:

"I stödsystemen inom den gemensamma jordbrukspolitiken ingår ett direkt inkomststöd i första hand för att upprätthålla en rimlig levnadsstandard bland jordbruksbefolkningen. Detta mål är nära förknippat med målet att bibehålla landsbygdsområden. …"

6 I skäl 24 i samma förordning anges bland annat följande:

"… Därför bör samlat gårdsstödet till jordbruket beviljas endast under förutsättning att tvärvillkoren om miljö, livsmedelssäkerhet, djurhälsa och djurskydd är uppfyllda liksom kraven att gårdarna hålls i överensstämmelse med god jordbrukshävd under goda miljöförhållanden."

7 I artikel 2 b och 2 c i förordning nr 1782/2003 föreskrivs följande:

"I denna förordning avses med

b) *jordbruksföretag*: samtliga de produktionsenheter som drivs av en jordbrukare och som är belägna inom en och samma medlemsstats territorium,

c) *jordbruksverksamhet*: produktion, uppfödning eller odling av jordbruksprodukter inbegripet skörd, mjölkning, uppfödning och hållande av djur för animalieproduktion, eller verksamhet för att hålla marken i god jordbrukshävd och bevara miljön i enlighet med artikel 5,"

8 I artikel 3 i förordningen, som har rubriken Grundläggande krav, föreskrivs följande:

"1. En jordbrukare som får direktstöd skall iaktta de föreskrivna verksamhetskrav som anges i bilaga III enligt den tidsplan som fastställs i den bilagan, samt kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden i enlighet med artikel 5.

2. Den behöriga nationella myndigheten skall ge jordbrukaren en förteckning över föreskrivna verksamhetskrav och god jordbrukshävd samt goda miljöförhållanden som skall iakttas."

9 I artikel 5.1 i samma förordning stadgas följande:

"Medlemsstaterna skall sörja för att all jordbruksmark, i synnerhet mark som inte längre används för produktion, hålls i god jordbrukshävd och att miljön bevaras. Medlemsstaterna skall på nationell och regional nivå definiera minimikrav för god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden på grundval av den ram som anges i bilaga IV, med hänsyn till särskilda förhållanden i de områden som berörs, däribland jordmån, klimatförhållanden och befintliga jordbrukssystem, markanvändning, växtföljd, jordbruksmetoder och företagsstrukturer. Detta skall inte påverka tillämpningen av de standarder för god jordbrukarsed som tillämpas inom ramen för förordning

(EG) 1257/1999 och sådana åtgärder för ett miljövänligt jordbruk som tillämpas utöver referensnivån för god lantbrukspraxis."

10 Artikel 36.1 i förordning nr 1782/2003 har följande lydelse:

"Stöd enligt systemet med samlat gårdsstöd skall betalas ut för stödrättigheter enligt definitionen i kapitel 3, åtföljda av ett lika stort antal stödberättigande hektar enligt definitionen i artikel 44.2."

11 I artikel 43 första och andra styckena i förordning nr 1782/2003, med rubriken Fastställande av stödrättigheter, föreskrivs följande:

"Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 48 skall en jordbrukare erhålla en stödrättighet per hektar, som beräknas genom att referensbeloppet divideras med det treåriga genomsnittet av antalet hektar som under referensperioden gav rätt till de direktstöd som förtecknas i bilaga VI.

Det totala antalet stödrättigheter skall vara detsamma som ovan nämnda genomsnittliga antal hektar."

12 I artikel 44.1–3 i förordningen, med rubriken Användning av stödrättigheter, stadgas följande:

”1. En stödrättighet som åtföljs av ett stödberättigande hektar skall ge rätt till utbetalning av det belopp som fastställs genom stödrättigheten.

2. Med stödberättigande hektar skall avses alla jordbruksarealer inom jordbruksföretaget som upptas av åkermark och permanent betesmark, utom arealer beväxta med permanenta grödor, som är skogbeväxta eller används för annat än jordbruksverksamhet.

Med ’stödberättigande hektar’ skall också avses arealer som planterats med humle eller som omfattas av ett åtagande om tillfällig träda eller som är planterade med bananer eller arealer med olivträd.

3. Jordbrukaren skall uppge de skiften som motsvarar det bidragsberättigande hektar som åtföljer varje stödrättighet. Utom vid force majeure eller exceptionella omständigheter skall jordbrukaren kunna förfoga över dessa skiften under en period av minst tio månader med början vid ett datum som skall fastställas av medlemsstaten men inte tidigare än den 1 september under kalenderåret före det år då ansökan om deltagande i systemet med samlat gårdsstöd lämnas in.”

13 I kapitel 5 första avsnittet, med rubriken Regionalt genomförande, föreskrivs att medlemsstaterna kan tillämpa systemet med samlat gårdsstöd på regional nivå.

14 I artikel 59.4 i förordningen, som är tillämplig vid genomförande av systemet med samlat gårdsstöd på regional nivå, föreskrivs att antalet stödrättigheter per jordbrukare ska vara lika stort som det antal hektar som han deklarerar enligt artikel 44.2 första året systemet med samlat gårdsstöd tillämpas.

Förordning nr 795/2004

15 I artikel 2 a–h i kommissionens förordning (EG) nr 795/2004 av den 21 april 2004 om tillämpningsföreskrifter för det system med samlat gårdsstöd som föreskrivs i rådets förordning (EG) nr 1782/2003 (EUT L 141, s. 1), i dess lydelse enligt kommissionens förordning (EG) nr 394/2005 av den 8 mars 2005 (EUT L 63, s. 17, nedan kallad förordning nr 795/2004), föreskrivs följande:

”Vid tillämpning av avdelning III i förordning (EG) nr 1782/2003 och den här förordningen används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

a) *jordbruksareal*: den totala areal som upptas av åkermark, permanent betesmark och permanenta grödor.

b) *åkermark*: åkermark enligt artikel 2.1 i kommissionens förordning (EG) nr 796/2004.

c) *permanenta grödor*: grödor som inte ingår i växtföljden, utom permanent betesmark, och som odlas på marken i fem år eller mer och ger upprepade skördar,

som inbegriper plantskolor enligt bilaga I punkt G/05 i kommissionens beslut 2000/115/EG … med undantag för fleråriga grödor och plantskolor med sådana fleråriga grödor.

…

e) *permanent betesmark*: permanent betesmark enligt artikel 2.2 i kommissionens förordning (EG) nr 796/2004.

…

h) *arrende*: upplåtelse eller liknande typer av tillfälliga transaktioner."

Förordning (EG) nr 796/2004

16 I artikel 2.1 och 2.2 i kommissionens förordning (EG) nr 796/2004 av den 21 april 2004 om närmare föreskrifter för tillämpningen av de tvärvillkor, den modulering och det integrerade administrations- och kontrollsystem som föreskrivs i rådets förordning

(EG) nr 1782/2003 (EUT L 141, s. 18), i dess lydelse enligt kommissionens förordning (EG) nr 239/2005 av den 11 februari 2005 (EUT L 42, s. 3, nedan kallad förordning nr 796/2004), föreskrivs följande:

”I denna förordning används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

1) *åkermark*: areal som utnyttjas för vegetabilieproduktion och areal som är föremål för arealuttag, eller arealer som uppfyller kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden enligt artikel 5 i förordning (EG) nr 1782/2003, oavsett om sådan areal är täckt av växthus eller annat fast eller rörligt skydd.

2) *permanent betesmark*: areal som utnyttjas till att odla gräs och annat örtartat foder naturligt (självsådd) eller genom kultivering (insådd) och som under fem år eller mer inte har ingått i växtföljden på jordbruksföretaget, dock inte areal uttagen enligt artikel 6 i rådets förordning (EG) nr 1251/1999 … artikel 54.2 och artikel 107 i förordning (EG) nr 1782/2003, rådets förordning (EEG) nr 2078/92 ... eller artiklarna 22, 23 och 24 i rådets förordning (EG) nr 1257/1999 …”

Den nationella lagstiftningen

17 Enligt 2 § första punkten i lagen med tillämpningsföreskrifter till systemet med samlat gårdsstöd (Betriebsprämiendurchführungsgesetz, BGBl. 2006 I, s. 1298), ska samlat

gårdsstöd beviljas på regional nivå från och med den 1 januari 2005 enligt de villkor som anges i lagen och i förordningen med tillämpningsföreskrifter för systemet med samlat gårdsstöd.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

18 Det nationella målet avser vilka av de omtvistade arealerna som ska beaktas vid fastställandet av stödrättigheter till Astrid Niedermair-Schiemann enligt systemet med samlat gårdsstöd.

19 Astrid Niedermair-Schiemann driver ett jordbruksföretag med fåruppfödning. De omtvistade arealerna används med stöd av två arrendeavtal.

20 Enligt det första avtalet av den 12 november 1998 med förbundslandet Rheinland-Pfalz får Astrid Niedermair-Schiemann använda vissa arealer som äng och betesmark. Vissa begränsningar gäller för användandet. Bland annat gäller att arealerna inte får skördas mellan den 1 november och den 15 juni varje år. De får inte skördas med vissa jordbruksmaskiner (Saug- und Kreiselmäher). I stället för en andra skörd är betesgång med får och getter möjlig i form av betesväxling eller vallning, varvid betesgångens varaktighet ska stämmas av med landskapsvårdsmyndigheten i förbundslandet, vilken har ansvaret för arealernas underhåll. Marken har ställts till förfogande utan kostnad, mot att nyttjanderättsinnehavaren betalar avgifterna till branschorganisationen. De berörda skiftena har arrenderats ut till förbundslandet av ägarna.

21 Enligt ett andra avtal av den 1 maj 2000 med Landkreis Bad Dürkheim är Astrid Niedermair-Schiemann, i egenskap av uppdragstagare enligt avtalet, skyldig att underhålla och använda vissa arealer så att naturen skyddas. För detta ändamål erhåller hon ett fast årligt belopp. Hon är även skyldig att iaktta konkreta avtalsvillkor och följa övriga instruktioner från naturskyddsmyndigheten, till exempel vad gäller betesgångens intensitet. Myndigheten å sin sida ger stöd genom vårdåtgärder, såsom förberedande skörd samt löpande röjningsåtgärder av tredje man. En del av de berörda arealerna tillhör förbundslandet Rheinland-Pfalz. För resten av arealerna har ägarna tillåtit naturskyddsinriktad betesgång och, i förekommande fall, med stöd av allmänna naturskyddsrättsliga förordnanden förpliktats att tolerera Astrid Niedermair-Schiemanns underhåll av arealerna.

22 Inom ramen för en ansökan om samlat gårdsstöd angav Astrid Niedermair-Schiemann att de omtvistade arealerna utgjorde permanent betesmark inom jordbruksföretaget. Genom beslut av den 20 februari 2006 beviljades hon stödrättigheter för åkermark och för betesmark, inbegripet de omtvistade arealerna.

23 Detta beslut ändrades, på uppmaning av ministeriet, genom beslut av den 14 maj 2007 (nedan kallat ändringsbeslutet), med motiveringen att de omtvistade arealerna inte var stödberättigande.

24 Astrid Niedermair-Schiemann begärde omprövning av ändringsbeslutet.

25 Eftersom det ursprungliga beslutet av den 20 februari 2006 hade fattats i enlighet med gällande lagstiftning biföll rättsenheten vid Landkreis Bad Dürkheim Astrid Niedermair-Schiemanns begäran om omprövning och upphävde ändringsbeslutet genom beslut av den 22 oktober 2007.

26 Efter överklagande från ADD upphävde Verwaltungsgericht Neustadt an der Weinstrasse, genom dom av den 2 juli 2008, beslutet av den 22 oktober 2007 och återställde därmed ändringsbeslutet.

27 Verwaltungsgericht angav först att om verksamheten såväl har inslag av naturskyddsorienterat underhåll som av extensiv jordbruksverksamhet är den underliggande nyttjanderätten avgörande. Verwaltungsgericht angav vidare att systemet med samlat gårdsstöd inte är ett system för inkomststöd för att fullgöra naturskyddsuppgifter som statliga myndigheter delegerat till jordbrukare. Verwaltungsgericht uttalade vidare att användning för jordbruksändamål endast föreligger när jordbruksföretaget har getts befogenhet att använda arealen genom ett arrendeavtal eller en liknande transaktion. Verwaltungsgericht fann dessutom att i målet vid den nationella domstolen hade de berörda arealerna inte ställts till Astrid Niedermair-Schiemanns förfogande för jordbruksändamål utan med målsättningen att skydda naturen. Verwaltungsgericht uttalade slutligen att för att vara stödberättigande ska de berörda arealerna vara en del av det jordbruksföretag som berättigats till stöd och att detta har rätt att använda arealen för jordbruksändamål, vilket *in casu* inte var fallet.

28 Landkreis Bad Dürkheim och Astrid Niedermair-Schiemann överklagade denna dom till den hänskjutande domstolen.

29 Enligt den hänskjutande domstolen är utgången i målet beroende av tolkningen av huruvida de omtvistade arealerna omfattas eller inte omfattas av begreppet stödberättigande hektar i den mening som avses i artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003.

30 Oberverwaltungsgericht Rheinland-Pfalz beslutade därför att vilandeförklara målet och att hänskjuta följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Rör det sig om en jordbruksareal i den mening som avses i artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003, när denna visserligen används för jordbruksändamål (betesgång för uppfödning av får), men det huvudsakliga syftet emellertid är att bevara landskapet och skydda naturen?

2) Om fråga 1 besvaras jakande:

Används en areal för annat än jordbruksverksamhet i den mening som avses i artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003 när verksamheten till övervägande del syftar till att skydda naturen, eller när jordbrukaren vid genomförandet av målen om naturskydd måste följa naturskyddsmyndigheternas instruktioner?

3) För det fall att det rör sig om en jordbruksareal (fråga 1), som även används för jordbruksverksamhet (fråga 2):

Måste den, för att anses utgöra en jordbruksareal inom jordbruksföretaget, i den mening som avses i artikel 44.2 i förordning (EG) nr 1782/2003,

a) mot ersättning stå till jordbruksföretagets förfogande enligt ett arrendeavtal eller en liknande tillfällig transaktion?

b) För det fall att svaret är nekande: utgör den omständigheten att en areal upplåts till företaget, utan kostnad eller endast mot betalning av avgifter till en branschorganisation, för användning på visst sätt och inom en viss begränsad period i enlighet med målen om naturskydd, ett hinder mot att anse att det rör sig om en jordbruksareal inom jordbruksföretaget?

c) För det fall att svaret är jakande: utgör den omständigheten att jordbruksföretaget är skyldigt att tillhandahålla vissa tjänster på jordbruksarealen mot ersättning ett hinder mot att anse att det rör sig om en jordbruksareal inom jordbruksföretaget?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första och den andra frågan

31 Den hänskjutande domstolen har ställt de två första frågorna, som ska behandlas gemensamt, i syfte att få klarhet i huruvida artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003 ska tolkas så att den utgör hinder för att det utgår stöd för en areal när denna visserligen används för jordbruksverksamhet men det huvudsakliga syftet är att bevara landskapet och skydda naturen, bland annat när jordbrukaren vid genomförandet av målen att skydda naturen måste följa naturskyddsmyndighetens instruktioner.

32 Enligt artikel 44.2 första stycket är en ”stödberättigande hektar” alla jordbruksarealer inom jordbruksföretaget som upptas av åkermark och permanent betesmark, utom arealer beväxta med permanenta grödor, som är skogsbeväxta eller används för annat än jordbruksverksamhet.

33 Den hänskjutande domstolen vill därför inledningsvis få klarhet i huruvida det rör sig om en jordbruksareal när arealen visserligen används för jordbruksändamål men det huvudsakliga syftet är att bevara landskapet och skydda naturen.

34 Begreppet jordbruksareal definieras i artikel 2 a i förordning nr 795/2004 som den totala areal som upptas av åkermark, permanent betesmark och permanenta grödor.

35 Enligt artikel 2 b i samma förordning, jämförd med artikel 2.1 i förordning nr 796/2004, definieras åkermark som areal som utnyttjas för vegetabilieproduktion eller arealer som uppfyller kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden enligt artikel 5 i förordning nr 1782/2003.

36 Enligt artikel 2 e i förordning nr 795/2004, jämförd med artikel 2.2 i förordning nr 796/2004, definieras permanent betesmark som areal som utnyttjas till att odla gräs och annat örtartat foder och som under fem år eller mer inte har ingått i växtföljden på jordbruksföretaget.

37 Det framgår ovan av punkterna 32–36 att kvalificeringen av ”åkermark”, ”permanent betesmark” och följaktligen även ”jordbruksareal” är avhängig av markens faktiska användning. En areal ska således kvalificeras som åkermark när den används som åkermark eller permanent betesmark i den mening som avses i artikel 2.1 och 2.2 i förordning nr 796/2004.

38 Härav följer att skiften som faktiskt används som jordbruksmark eller som permanent betesmark och där det huvudsakliga syftet är att skydda naturen och bevara landskapet kan kvalificeras som jordbrukareal i den mening som avses i artikel 2.1 och 2.2 i förordning nr 796/2004.

39 Det ska vidare erinras om, såsom framgår av skälen 3, 21 och 24 i förordning nr 1782/2003, att skydd av miljön ingår bland målsättningarna med systemet med samlat gårdsstöd. Domstolen har även uttalat att miljöskydd, som är ett av unionens huvudsakliga mål, ska anses vara ett mål för den gemensamma jordbrukspolitiken (dom av den 16 juli 2009 i mål C-428/07, Horvath, REG 2009, s. I-6355, punkt 29). Det föreskrivs dessutom uttryckligen i artikel 2.1 i förordning nr 796/2004 att med åkermark, och följaktligen jordbruksareal, enligt artikel 2 a i förordning nr 795/2004, ska förstås arealer som uppfyller kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden enligt artikel 5 i förordning nr 1782/2003.

40 Det skulle då vara motsägelsefullt om en jordbruksareal inte längre kunde vara stödberättigande när den används på ett sådant sätt att den bevarar landskapet och skyddar miljön.

41 Det följer av vad som angetts ovan att den omständigheten att en areal huvudsakligen används för att bevara landskapet och skydda miljön inte berövar arealen dess karaktär av jordbruksareal i den mening som avses i artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003, när arealen, såsom i detta fall, faktiskt har använts som åkermark eller permanent betesmark.

42 För det andra önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida stöd kan utgå för en jordbruksareal när det huvudsakliga syftet är att bevara landskapet och skydda naturen.

43 Det ska härvid erinras om att enligt artikel 44.2 första stycket i förordning nr 1782/2003 kan stöd inte utgå för jordbruksarealer som inte används för jordbruksverksamhet.

44 I artikel 2 c i samma förordning definieras jordbruksverksamhet som produktion, uppfödning eller odling av jordbruksprodukter inbegripet skörd, mjölkning, uppfödning och hållande av djur för animalieproduktion, eller verksamhet för att hålla marken i god jordbrukshävd och bevara miljön i enlighet med artikel 5 i samma förordning.

45 Den hänskjutande domstolen önskar då få klarhet i huruvida en jordbruksareal som används för både jordbruksverksamhet och annat än jordbruksverksamhet i den mening som avses i artikel 44.2 första stycket är stödberättigande.

46 Det kan i förevarande fall emellertid slås fast, vilket framgår av beslutet om hänskjutande, att de omtvistade arealerna användes för jordbruksverksamhet.

47 Under förutsättning att en jordbruksareal används för jordbruksverksamhet i den mening som avses i artikel 2 c i förordning nr 1782/2003, är det irrelevant, enligt artikel 44.2 i förordningen, om syftet med verksamheten huvudsakligen är jordbruk eller naturskydd.

48 Det är likaså irrelevant för definitionen av jordbruksverksamhet i denna bestämmelse huruvida den behöriga nationella myndigheten lämnade instruktioner till jordbrukaren. Detta gäller så mycket mer som det framgår av artikel 3 i förordning nr 1782/2003 inte bara att jordbrukare som får direktstöd ska iaktta de föreskrivna verksamhetskrav som anges i bilaga III samt kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden enligt artikel 5 utan också att den behöriga nationella myndigheten ska ge jordbrukaren en förteckning över föreskrivna verksamhetskrav och god jordbrukshävd samt goda miljöförhållanden som ska iakttas.

49 Det följer av vad som angetts ovan att artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003 ska tolkas så att den inte utgör hinder för att en areal är stödberättigande, när denna visserligen används för jordbruksändamål, men det huvudsakliga syftet är att bevara landskapet och skydda miljön. Den omständigheten att jordbrukaren är skyldig att följa naturskyddsmyndighetens instruktioner innebär inte att en verksamhet som täcks av definitionen i artikel 2 c i förordningen berövas sin karaktär av jordbruksverksamhet.

Den tredje frågan

50 Syftet med den tredje frågan är att få klarhet i under vilka förutsättningar en jordbruksareal kan anses utgöra en jordbruksareal inom ett jordbruksföretag i den mening som avses i artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003.

51 Den hänskjutande domstolen önskar särskilt få klarhet i huruvida det är nödvändigt för att en jordbrukareal ska anses utgöra jordbruksareal inom jordbrukarens jordbruksföretag att denne förfogar över arealen mot ersättning enligt ett arrendeavtal eller ett annat liknande hyresavtal. Den hänskjutande domstolen önskar vidare få klarhet i om en jordbruksareal ska anges utgöra jordbruksareal inom jordbrukarens jordbruksföretag när arealen upplåtits till jordbrukaren för användning på visst sätt och inom en viss begränsad period i enlighet med målen om naturskydd. Den hänskjutande domstolen önskar slutligen få klarhet i huruvida en jordbruksareal kan anses utgöra jordbruksareal inom jordbrukarens jordbruksföretag när jordbrukaren är skyldig att tillhandahålla vissa tjänster mot ersättning.

52 Det ska inledningsvis erinras om att enligt artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003 är alla jordbruksarealer inom jordbruksföretaget stödberättigande. Ett jordbruksföretag definieras i artikel 2 b i samma förordning som samtliga de produktionsenheter som drivs av en jordbrukare och som är belägna inom en och samma medlemsstats territorium.

53 I artikel 44.3 i förordningen preciseras att jordbrukaren ska kunna förfoga över de skiften som motsvarar den bidragsberättigande areal som åtföljer varje stödrättighet under en period av minst tio månader.

54 Det kan således slås fast att det varken i artikel 44.2 eller i artikel 44.3 i förordning nr 1782/2003 anges vilken typ av rättsligt förhållande som jordbrukarens användning av den berörda arealen stöder sig på. Det kan därför inte utläsas ur dessa bestämmelser att de berörda skiftena ska ha ställts till jordbrukarens förfogande genom ett arrendeavtal eller en annan liknande transaktion.

55 I enlighet med principen om avtalsfrihet står det därför parterna fritt att arrangera det rättsliga förhållande som användningen av den berörda arealen ska stödja sig på. När det saknas bestämmelser med motsatt innehåll står det även parterna fritt att avtala att skiftena ska ställas till förfogande utan att ekonomisk ersättning ska utgå.

56 Parterna har även rätt att avtala att jordbrukaren ska betala in avgifterna till branschorganisationen i gengäld mot att arealen ställs till hans förfogande.

57 Den hänskjutande domstolen önskar även få klarhet i huruvida den berörda arealen ska anses utgöra en jordbrukareal inom ett jordbruksföretag, när jordbrukaren, såsom i avtalet mellan Astrid Nidermair-Schiemann och Förbundslandet Rheinland-Pfalz av den 12 november 1998, underkastas vissa begränsningar vad beträffar under vilka perioder som vissa verksamheter är tillåtna på arealen.

58 Det ska erinras om att det framgår av punkt 52 i denna dom att en areal utgör en del av jordbrukarens jordbruksföretag när han bedriver jordbruksverksamhet på arealen.

59 Varken i förordning nr 1782/2003 eller i förordningarna 795/2004 och 796/2004 preciseras den exakta räckvidden av termerna ”produktionsenheter som drivs av en jordbrukare” i artikel 2 b i förordning nr 1782/2003.

60 Det framgår vidare av fast rättspraxis att fastställandet av betydelsen av och räckvidden för sådana uttryck som inte definierats i unionsrätten ska ske i enlighet med deras normala betydelse i vanligt språkbruk, med beaktande av det sammanhang i vilket de används och de mål som eftersträvas genom det regelverk i vilket de ingår (dom av den 10 mars 2005 i mål C-336/03, easyCar, REG 2005, s. I-1947, punkt 21 och där angiven rättspraxis).

61 Vad beträffar systemet med samlat gårdsstöd innebär inte begreppet användning, i motsats till vad ADD hävdade i sina skriftliga yttranden, att jordbrukaren har obegränsad förfoganderätt över den berörda arealen när han använder den för jordbruksändamål.

62 Jordbrukaren måste emellertid ha viss självständighet att fatta egna beslut beträffande den berörda arealen för att han ska kunna utöva sin jordbruksverksamhet, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva med beaktande av samtliga omständigheter i målet.

63 Under omständigheter sådana som i målet vid den nationella domstolen är det särskilt viktigt att jordbrukaren inte är helt styrd av instruktioner från den behöriga nationella myndigheten. Trots den nationella myndighetens instruktioner måste jordbrukaren kunna utöva viss beslutanderätt över hur den berörda arealen ska användas.

64 Enligt artikel 44.3 i förordning nr 1782/2003 ska jordbrukaren förfoga över de skiften som ger rätt till stöd under en period av minst tio månader.

65 Under denna period ska jordbrukaren kunna använda den berörda arealen för jordbruksverksamhet med en tillräcklig grad av självständighet, inbegripet att han ska uppfylla kraven på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden enligt artikel 5 i förordning nr 1782/2003.

66 Det är vidare av avgörande betydelse att inte tredje man bedriver någon jordbruksverksamhet på de omtvistade arealerna under denna period. För att förhindra att flera jordbrukare hävdar att de berörda skiftena ingår i deras jordbruksföretag, är det nödvändigt att arealerna under denna period inte anses utgöra en del av andra jordbrukares jordbruksföretag med avseende på systemet med samlat gårdsstöd.

67 Den hänskjutande domstolen önskar för det tredje få klarhet i huruvida en jordbruksareal ska anses utgöra en areal inom ett jordbruksföretag när jordbrukaren är skyldig att tillhandahålla vissa tjänster på arealen mot ersättning.

68 Det ska erinras om att enligt artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003 består ett jordbruksföretag av åkermark och permanent betesmark som används för jordbruksverksamhet av jordbrukaren med en viss självständighet.

69 Det ska även preciseras att den jordbruksverksamhet som bedrivs på de berörda arealerna ska bedrivas i jordbrukarens namn och för hans räkning, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.

70 Den omständigheten att jordbrukaren tillika ska tillhandahålla tredje man vissa tjänster mot ersättning saknar betydelse i detta sammanhang.

71 Den tredje frågan ska följaktligen besvaras så att artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003 ska tolkas så att

— det inte är nödvändigt för att jordbrukarealen ska anses utgöra en del av jordbrukarens jordbruksföretag att den har ställts till förfogande mot ersättning enligt ett arrendeavtal eller ett annat liknande hyresavtal,

— det inte utgör hinder för att arealen ska anses utgöra en areal inom ett jordbruksföretag att den har ställts till jordbrukarens förfogande utan ersättning, mot att denne betalar in avgifterna till branschorganisationen, för att användas på visst sätt och under en begränsad period i enlighet med målet att skydda naturen, under förutsättning att jordbrukaren kan använda arealen med en viss självständighet under minst tio månader, och att

— det saknar betydelse för om den berörda arealen ska anses tillhöra jordbrukarens jordbruksföretag att denne ska tillhandahålla vissa tjänster mot ersättning för

tredje mans räkning, under förutsättning att arealen även används av jordbrukaren för dennes jordbruksverksamhet i hans namn och för hans räkning.

Rättegångskostnader

72 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) Artikel 44.2 i rådets förordning (EG) nr 1782/2003 av den 29 september 2003 om upprättande av gemensamma bestämmelser för system för direktstöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken och om upprättande av vissa stödsystem för jordbrukare och om ändring av förordningarna (EEG) nr 2019/93, (EG) nr 1452/2001, (EG) nr 1453/2003, (EG) nr 1454/2001, (EG) nr 1868/94, (EG) nr 1251/1999, (EG) nr 1254/1999, (EG) nr 1673/2000, (EEG) nr 2358/71 och (EG) nr 2529/2001, i dess lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 2013/2006 av den 19 december 2006, ska tolkas så att den inte utgör hinder för att en areal är stödberättigande, när den visserligen används för jordbruksändamål men det huvudsakliga syftet är att bevara landskapet och skydda miljön. Den omständigheten att jordbrukaren är skyldig att följa

naturskyddsmyndighetens instruktioner innebär inte att en verksamhet som täcks av definitionen i artikel 2 c i förordningen berövas sin karaktär av jordbruksverksamhet.

2) Artikel 44.2 i förordning nr 1782/2003, i dess lydelse enligt förordning nr 2013/2006, ska tolkas så att

— det inte är nödvändigt för att jordbruksarealen ska anses utgöra en del av jordbrukarens jordbruksföretag att den har ställts till förfogande mot ersättning enligt ett arrendeavtal eller ett annat liknande hyresavtal,

— det inte utgör hinder för att arealen ska anses utgöra en areal inom ett jordbruksföretag att den har ställts till jordbrukarens förfogande utan ersättning, mot att denna betalar in avgifterna till branschorganisationen, för att användas på visst sätt och under en begränsad period i enlighet med målet att skydda naturen, under förutsättning att jordbrukaren kan använda arealen med en viss självständighet under minst tio månader, och att

— det saknar betydelse för om den berörda arealen ska anses tillhöra jordbrukarens jordbruksföretag att denne ska tillhandahålla vissa tjänster mot ersättning för tredje mans räkning, under förutsättning att arealen

även används av jordbrukaren för dennes jordbruksverksamhet i hans namn och för hans räkning.

Underskrifter